

KARS MÜZESİ'NDEN BİR GRUP EMEVİ SIKKESİ

Yrd.Doç.Dr.Ahmet Ali BAYHAN*

Hulefa-i Raşidin döneminden sonra (632-661) Suriye'nin merkezi Dımaşk (Şam)'ta kurulan İslam tarihinin ilk hanedan devleti olan Emeviler, adını kurucusu Muaviye b. Ebu Süfyan'ın mensup olduğu Beni Ümeyye kabilesinden almıştır. Muaviye ve ondan sonraki iki halife bu kabilenin Süfyani kolundan, diğer on bir halife ise aynı ailenin Mervani kolundandır. Muaviye'nin ülkede siyasi istikrarı sağlamasından sonra fetihlere başlandı. Kısa zamanda Anadolu, Ermenistan, Horasan, Maveraünnehir, Sind ve Kuzey Afrika'ya seferler düzenlendi. 750 yılında Abbasiler tarafından yıkıldığında İslam topraklarının batı sınırı Fransa'daki Poitiers (732), doğu sınırı ise Batı Çin (714) idi. İslam devletinin en geniş sınırlarına ulaştığı Emeviler zamanında ülke, devlet merkezi olan Suriye ve civarı dışında, valileri halifeler tarafından tayin edilen beş büyük eyalete ayrılıyordu. Bunlar Hicaz, Irak, el-Cezire, Mısır ve İfrikiyye'yd¹. Emeviler devrinde Müslümanlar çok geniş toprakları ele geçirdikleri için iktisadi açıdan da iyi duruma gelmişler, sonuçta ticari alanda yaşadıkları bölgede söz sahibi olmaya başlamışlardır². Bir müddet sonra kendi adlarına paralar bastırmışlardır.

Emevilerin ilk halifesi Mu'aviye b.Ebu Sufyan H. 41–60, M. 661–680 hilafeti ele geçirince kardeşi Ziyad b.Ebihi Kufe ve Basra'ya vali tayin etmiştir³. Ziyad Halife'ye “ey emir'ül – mü'minin, hülafadan Allah'ın salih kulu emir'ül

---

* Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, 25240 ERZURUM.

¹ Halil Edhem, **Düvel-i İslamiyye**, İstanbul, 1927; C. Brockelmann, **İslam Milletleri ve Devletleri Tarihi** (Trc. N. Çağatay), Ankara, 1954, s. 57-58; R. Mantran, **İslamın Yayılış Tarihi** (Trc. İ.Kayaoğlu), Ankara, 1981, s. 116; B. Üçok, **İslam Tarihi: Emeviler ve Abbasiler**, Ankara, 1983; A. Ed-Duri, **İlk Dönem İslam Tarihi** (Trc. H.Yücesoy), İstanbul, 1991; İ. Yiğit, “Emeviler” Mad., **DİA**, XI, İstanbul, 1995, s. 87-104.

² A. Damalı, **İslam Sikkeleri**, İstanbul, 2001, s. 21.

³ İ. Artuk- C. Artuk, **İstanbul Arkeoloji Müzeleri Teşhirdeki İslami Sikkeler Kataloğu**, I, İstanbul, 1971, s. XXXIV.

– mü’minin Hz. Ömer bir dirhemi küçülterek kafizi⁴ büyümüşür” ifadesinden Hz Ömer’in büyüttüğü bu paralarla asker ve halkın ihtiyaçlarını temine başladığı anlaşılmaktadır. Ancak bu paralar halkın ihtiyaçlarına tam olarak cevap vermemiştir. Yine Ziyad’ın tavsiyesi üzerine Muaviye yeni dirhemler bastırmıştır. Bu sikkeler 16 krattan 1 veya 2 habbe eksiktir. Muaviye ayrıca üzerinde kılıç kuşanmış şahıs tasvirlerinin yer aldığı dirhemler de kestirmiştir⁵.

Emevi hanedanından Abd el–Melik b. Mervan 65–86(685–705) ağırlık ve kitleler üzerinde değişiklikler yaparak hicretin 76. senesinde yeni dinar ve dirhemler bastırarak tedavüle çıkarmıştır⁶. Halife’yi yeni sikke darbına sevk eden nedenlerden biri de şudur: Kratis yani kağıtlar Anadolu’ya Mısır’dan gelmekte, Araplar da dinarları Anadolu’dan elde etmekteydiler. Abd el–Melik ilk olarak mektupların başına İhlas suresini ve sonuna da tarihle beraber Peygamber Efendimizin ismini koydurmuştur. Bu durum Bizans imparatorunu kızdırmış ve halifeye yazdığı bir mektupta bu adetin bırakılmasını, aksi takdirde paraların üzerine peygamberin isminin üzüntü verici şekilde yazılacağını bildirmişti. Halife ise, bu mektubu Halid b. Yezid’e göstermiş o da halifeye Rum dinarlarının tedavülden kaldırmasını ve yeni paralar basmasını söylemiştir. Bu yeni dirhemleri ilk basan kişi ise, Teyanalı Yahudi Sümeyr’dir. Bu sikkelere basanın adına izafeten “Sümeyriye” adı verilmiştir⁷.

Dirhemlerin, İslami tarza çevrilmesi dinarlarla aynı zamanda olduğu akla gelmekte ise de, bu konuda görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Örneğin Belazuri’nin altınlar için 74, dirhemler içinse 75, 76 tarihlerini kabul ettiğini, el – Demiri’nin ise ilk dirhem ve dinarların Abd el–Melik tarafından basıldığını Artuk ifade ederken⁸, İsmail Galip ise, dirhemlerin basımının hicretin 79. senesinde olduğunu ileri sürmektedir⁹.

Fransa sikke kabinesinde Merv 75 , 76 ve Dimaşk 75 tarihli sikkeler mevcuttur¹⁰. Eski Erzurum Milletvekili Ahmet Ziya Bey’in koleksiyonunda 75

⁴ Kafiz, Arap Hacim ölçüsü, un, tane ve meyve gibi mallar için kullanılır. Aşağı yukarı 20 – 50 litre hacmindedir. Bkz. E.V. Zambaur, “Kafiz”Mad., İ.A., C. VI, İstanbul, 1967, s. 66.

⁵ Artuk, age, s. XXXIV.

⁶ İ.Galip, **Meskukat- ı Kadime – İslamiye, Konstantiniyye**, 1312, Methal Kısmı.

⁷ Artuk, age, s. XXXV.

⁸ Artuk, age, s. XXXV.

⁹ İ.Galip, age, Methal Kısmı.

¹⁰ H.Lavoix, **Ctaloque des Monnaies Musulmanes de la Bibliotheque Nationale Khalifes Orientaux**, Paris, 1887, 64–68.

tarihli Cey’de kesilen sikke ile son yıllarda İstanbul Yapı Kredi Bankasının Osman Ferit Sağlam’dan satın aldığı sikke koleksiyonunda 75 tarihli Abraşehr dirhemi bulunmaktadır¹¹.

Bu sikke ıslahatını takiben basılan ilk dinarlar o kadar düzenlidir ki bu sikkelerin ağırlıklarını tespit etmek oldukça kolaydır. Emevilerin sadece Şam (Dimaşk), Mısır ve 100 senesinden itibaren Kurtuba’da altın sikkeler kestirdiği hemen hemen kesin olarak kanıtlanmıştır¹². Abd el-Melik’ten Ömer b. Abd el-Aziz dönemine kadar basılan dirhemler hep aynı üsluptadırlar. Yezid b. Abd el-Melik halife olunca 102 (720) yılında Ömer b. Hübeyre’yi Irak’a vali tayin etmiştir. Bu kişinin Irak’ta 6 danak’a denk gelen dirhemlerine “Derahimi Hübeyriye” adı verilmiştir. Hişam b. Abd el-Melik 105-125(724-743) öteden beri mali işlerle uğraşmış bir halifedir ve para sisteminde 7 danak esasına dönülmesini istemiş ve bunun üzerine Vasıt sikkesi büyültülerek basılmış ve vali Halid b. Abd Allah’a izafeten “Derahimi Halidiye” adını almıştır. Ardından Yusuf b. Ömer el-Sakafî sikkeyi biraz küçülterek kestirmiştir. Onlar da “Derahim-i Yusufiye” adıyla anılmışlardır. Bu üç sikke Emevilerin en makbul sikkelerinden sayılmıştır¹³.

Bu dinar ve dirhemlerden başka alış verişlerde kullanılmak üzere küsurata ihtiyaç görüldüğünden gerek İslam ve gerekse Hıristiyanlar arasında Bizans sikkeleri tarzında olmak üzere bakır felsler de basılmıştır¹⁴. Ancak Araplar bunları sikke olarak kabul etmemişlerdir¹⁵.

Emevi sikkelerinde halife adı yazılmamıştır. Sikke üzerindeki tarih, sikkenin hangi halifeye ait olduğunu belirlir. Ayrıca Emeviler zamanında 60 değişik darphanede para basılmış olup, en çok Dimaşk (Şam) ve Vasıt olmak üzere, Kufe, Basra, Merv, Cey, İrminiyye, Herat, Kirman, Fesa gibi şehirlerde basılan sikkeler kullanılmıştır. Batıda ise sadece el-Endülüs ve İfrikiyye bölgeleri sikkeler üzerinde darp yeri olarak yer almıştır¹⁶.

---

¹¹ Artuk, age, s. XXXVI.

¹² Artuk, age, s. XXXVI.

¹³ Artuk, age, s. XXXVII.

¹⁴ Damalı, age, s. 26.

¹⁵ Artuk, age, s. XXXVII.

¹⁶ Damalı, age, s. 26.

İncelediğim¹⁷ 50 adet sikke, bugün Kars Müzesi'nde bulunmaktadır ve buraya satın alma yoluyla intikal etmiştir. 27 mm. çapında, 2,70 gr. ağırlığındaki paralar, Emevi dönemi sikke standartlarına uygundur. Tamamı gümüşten kesilmiş olan sikkelerden ikisi Abd el-Melik b. Mervan (Kat.No.1-2), onu el-Velid b. Abd el-Melik (Kat.No.3-12), ikisi Süleyman b. Abd el-Melik (Kat.No.13-14), biri Ömer b. Abd el-Aziz (Kat.No.15), üçü II. Yezid b. Abd el-Melik (Kat.No.16-18), otuz biri ise Hişam b. Abd el-Melik (Kat.No.19-50)'e ait olup, bunlar en çok sikke darp ettiren Emevi halifeleridir. Bu sikkelerden Kat.No.1-3, 6, 8, 12, 18, 20, 41, 44 Dimaşk; Kat.No.11 Mahi; Kat.No.7 Cey; Kat.No.14 Kirman; Kat.No.15 el-Basra; Kat.No.21 İfrıkiyye ve Kat.No.4-5, 9-10, 13, 16-17, 19, 22-40, 42-43, 45-50 Vasıt Darphanelerinde basılmıştır. Sikkelerde adına rastlanılan Cey ve Mahi Darphanelerinde diğerlerine göre daha az sikke basımı yapıldığı bilinmektedir. Müze kataloglarında da çok az sayıda örneğe rastlanmaktadır. Bu açıdan ele aldığımız örneklerden iki tanesi, Cey ve Mahi Darphanelerinin ismini vermesi bakımından önemlidir. Sikkelerin ön yüzünde ortada Kelime-i Tevhid, etrafında besmele, darphane ve sene; arka yüzünde ortada İhlas Suresi'nden bir bölüm, etrafında da Kur'an-ı Kerim'den Tevbe Suresi (IX)'nin 33. ayetine¹⁸ yer verilmiştir. Ayrıca sikkelerin ön ve arka yüzlerinde çerçeveleri oluşturan daireler arasında üç, dört veya beş küçük daire ya da biri büyük, biri küçük iç içe daire motiflerine yer verildiği görülmektedir.

Sonuç olarak Kars Müzesi'nde yer alan 50 adet Emevi sikkesi, katalog çalışması şeklinde incelenerek değerlendirilmiştir. Bunlar 661-750 yılları arasında Suriye merkezli olarak hüküm süren Emevi Devleti'ndeki para politikasını yansıtmaktadır. Gerçekte 80 H./699-700 M. ile 125 H./742 M. tarihleri arasında darp edilmiş olan sikkelerin kaliteli işçiliği aynı zamanda Emevi Devleti'nin ulaştığı ekonomik gücü de ortaya koymaktadır. Öte yandan bu sikkeler Emevilerin özellikle Doğu Anadolu Bölgesi başta olmak üzere çevre bölgelerle olan ticari ilişkilerinin mevcudiyetini belgeleyen önemli örneklerdir. Bu çalışmayla ayrıca Doğu Anadolu Müzelerinde sergilenmekte olan çok sayıda kıymetli sikkelerin varlığına da dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

---

¹⁷ Eserlerin tasnifinde ve kataloglarının çıkarılmasında yardımlarını gördüğüm Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü'nden Yrd.Doç.Dr. Ali Yalçın TAVUKÇU ile Arş.Gör. Vedat KELEŞ'e teşekkür ederim.

¹⁸ Aynı metin Saf Suresi (XXXVII)'nin 9. ayetinde de vardır.

KATALOG

Kat.No. : Katalog Numarası
Ö.Y. : Ön Yüz
A.Y. : Arka Yüz
Darph : Darphane
AR. : Gümüş
H. : Hicri
M. : Miladi

Kat.No.1 : Abd.el – Melik b. Mervan (H. 65 – 86, M. 684 – 705)
AR, 27mm., 2.70 gr.

Ö.Y. Ortada : La İlahe İlla'l – lah Vahdehu la şerike leh
Etrafında : Bismillah Duribe haz'al – dirhem bi dimaşk sene ısrın ve mie
Üç daire ile dış tek daire arasında beş küçük daire
A.Y. Ortada : AllahüEhad Allahü's samed lem yelid ve lem yüled ve lem
yekün lehü küfüven ehad.
Etrafında : Muhammed resülu'l – lah erselehü bi'l hüda ve dini'l hakkı Li
– yüzhirahu
ala'd – dini küllihi ve lev kerihel müşrikin
İkinci daire ile dış daire arasında beş küçük daire.

Tarih : 80
Darph : Dimaşk
Kaynak : Artuk, No.42.

Kat.No.2 : Kat.No.1. gibi.

Kat.No.3 : El – Velid b Abd el – Melik (H. 86 – 96, M. 705 – 714)

Ö.Y. : Kat.No.1 ile aynı, sene sitte ve semanin

Tarih : 86

Darph : Dimaşk

Kaynak : Artuk, No. 59

Kat.No.4 : El – Velid b Abd el – Melik (H. 86 – 96, M. 705 – 714)

Ö.Y. : Kat.No.1 ile aynı, sene semane ve semanin

Tarih : 88

Darph : Vasıt

- Kaynak : Artuk, No. 76.
Kat.No.5 : El – Velid b Abd el – Melik (H. 86 – 96, M. 705 – 714)
Ö.Y. : Kat.No. 1 ile aynı, sene tis'in
Tarih : 90
Darph : Vasıt
Kaynak : Artuk, No. 76.
Kat.No.6 : El – Velid b Abd el – Melik (H. 86 – 96, M. 705 – 714)
Darph : Dimaşk
Kaynak : Artuk, no. 76.
Kat.No. 7 : El – Velid b Abd el – Melik (H. 86 – 96, M. 705 – 714)
Darph : Cey
Kat.No.8 : El – Velid b Abd el – Melik (H. 86 – 96, M. 705 – 714)
Ö.Y. : Kat.No 1 ile aynı, sene selase ve tis'in
Tarih : 93
Darph : Dimaşk
Kaynak : Artuk, No.59.
Kat.No. 9 : El – Velid b Abd el – Melik (H. 86 – 96, M. 705 – 714)
Ö.Y. : Kat.No.1 ile aynı, sene erbea ve tis'in
Tarih : 94
Darph : Vasıt
Kaynak : Artuk, No.76.
Kat.No.10 : El – Velid b Abd el – Melik (H. 86 – 96, M. 705 – 714)
Ö.Y. – A.Y : Kat.No.9 ile aynı
Kat.No. 11 : El – Velid b Abd el – Melik (H. 86 – 96, M. 705 – 714)
Ö.Y. : Kat.No. 1 ile aynı, sene hamse ve tis'in
Tarih : 95
Darph : Mahi
Kaynak : Artuk, No. 66
Kat.No. 12 : El – Velid b Abd el – Melik (H. 86 – 96, M. 705 – 714)
Ö.Y. : Kat.No. 1 ile aynı, sene sitte ve tis'in
Tarih : 96
Darph : Dimaşk
Kaynak : Artuk, No. 59.
Kat.No.13 : Süleyman b. Abd el – Melik (H. 96 – 99, M. 714 – 717)
Ö.Y. : Kat.No. 1 ile aynı, sene seb'a ve tis'in
Tarih : 97

- Darph : Vasıt
Kaynak : Artuk, No.89.
Kat.No.14 : Süleyman b. Abd el – Melik (H. 96 – 99, M. 714 – 717)
Ö.Y. : Kat.No.1 ile aynı, sene semane ve tis'in
Tarih : 98
Darph : Kirman
Kaynak : Artuk, No.88
Kat.No.15 : Ömer b. Abd el Aziz (H. 90 – 101, M. 717 – 719)
Ö.Y. : Kat.No.1 ile aynı, sene ihda ve mie
Tarih : 101
Darph : el – Basra
Kaynak : Artuk, No.94
Kat.No.16 : Ömer b. Abd el Aziz (H. 90 – 101, M. 717 – 719)
Ö.Y. – A.Y : Kat.No. 15 ile aynı
Kat.No.17 : II.Yezid b.Abd el – Melik (H.101 – 105,M. 720 – 724)
Ö.Y. : Kat.No. 1 ile aynı, sene erbe'a ve mie, üç daire ile dış tek daire arasında üç adet çift küçük daire.
Tarih : 104
Darph : Vasıt
Kaynak : Artuk, No.110
Kat.No.18 : II.Yezid b.Abd el – Melik (H.101 – 105,M. 720 – 724)
Ö.Y. : Kat.No.1 ile aynı, sene hamse ve mie
Tarih : 105
Darph : Dimaşk
Kaynak : Artuk, no. 104
Kat.No.19 : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)
Ö.Y. : Kat.No. 1 ile aynı, sene sitte ve mie, üç daire ile tek dış daire arasında üç adet küçük daire.
Tarih : 106
Darph : Vasıt
Kaynak : Artuk, No.125.
Kat.No.20 : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)
Ö.Y. : Kat.No. 1 ile aynı, sene sitte ve mie, üç daire ile dış tek daire arasında beş küçük daire.
Tarih : 106
Darph : Dimaşk

- Kaynak : Artuk, No.120
Kat.No. 21 : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)
Ö.Y. : Kat.No. 1 ile aynı, dış daire üzerinde dört adet çift küçük daire
A.Y. : Kat.No.1 ile aynı, dış daire üzerinde dört adet çift küçük daire.
Tarih : 106
Darph : İfrikıyye
Kaynak : Artuk, No. 123.
Kat.No.22 : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)
Ö.Y. : Kat.No.1 ile aynı, sene semane ve mie, üç daire ile dış tek daire arasında iç bir büyük, bir küçük üç daire.
Tarih : 108
Darph : Vasıt
Kaynak : Artuk, No. 125.
Kat.No.23 : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)
Ö.Y. : Kat.No.1 ile aynı, sene tis'a ve mie
Tarih : 109
Darph : Vasıt
Kaynak : Artuk, No. 125.
Kat.No.24 : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)
Ö.Y. : Kat.No.1 ile aynı, sene ihda eşera ve mie
Tarih : 111
Darph : Vasıt
Kaynak : Artuk, No, 125.
Kat.No.25 : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)
Ö.Y – A.Y. : Kat.No.24 ile aynı
Kat.No.26 : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)
Ö.Y. : Kat.No.1 ile aynı, sene erbea aşera ve mie
Tarih : 114
Darph : Vasıt
Kaynak : Artuk, No. 125
Kat.No.27 : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)
Ö.Y. – A.Y. : Kat.No.26 ile aynı
Kat.No.28 : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)
Ö.Y. – A.Y. : Kat. No. 26 ile aynı.
Kat.No.29 : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)

- Ö.Y. : Kat.No.1 ile aynı, sene hamse aşera ve mie
 Tarih : 115
 Darph : Vasıt
 Kaynak : Artuk, No.125.
Kat.No.30 : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)
 Ö.Y. – A.Y. : Kat.No. 29 ile aynı
Kat.No.31 : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)
 Ö.Y. – A.Y. : Kat.No.29 ile aynı
Kat.No.32 : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)
 Ö.Y. : Kat.No. 1 ile aynı, sene seb'a aşera ve mie
 Tarih : 117
 Darph : Vasıt
 Kaynak : Artuk, No. 125
Kat.No. 33 : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)
 Ö.Y. : Kat.No.1 ile aynı, sene semane aşera ve mie
 Tarih : 118
 Darph : Vasıt
 Kaynak : Artuk, No. 125
Kat.No.34 : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)
 Ö.Y. : Kat.No. 1 ile aynı, sene tis'a aşera ve mie
 Tarih : 119
 Darph : Vasıt
 Kaynak : Artuk, No. 125.
Kat.No. 35 : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)
 Ö.Y. – A.Y. : Kat.No. 34 gibi.
Kat.No.36 : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)
 Ö.Y. : Kat.No. 1 ile aynı, sene işrın ve mie
 Tarih : 120
 Darph : Vasıt
 Kaynak : Artuk, No. 125.
Kat.No.37 : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)
 Ö.Y. – A.Y. : Kat.No.36 ile aynı, ilk iki daire ile dış ikinci daire arasında beş küçük daire
 Tarih : 120
 Darph : Vasıt
 Kaynak : Artuk, No. 125.

- Kat.No.38** : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)
 Ö.Y. – A.Y. : Kat.No. 36 ile aynı
- Kat.No.39** : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)
 Ö.Y. – A.Y. : Kat.No. 36 ile aynı
- Kat.No. 40** : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)
 Ö.Y. : Kat.No.1 ile aynı, ilk üç daire ile dış daire arasında iç içe bir büyük bir küçük daire (Kat.No 21 gibi)
- Tarih : 120
 Darph : Vasıt
 Kaynak : Artuk, No. 125.
- Kat.No. 41** : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)
 Ö.Y. : Kat.No. 1 ile aynı, sene ihda ve ısrin ve mie, ilk üç daire ile tek dış daire arasında beş küçük daire.
- Tarih : 121
 Darph : Dimaşk
 Kaynak : Artuk, No. 120
- Kat.No. 42** : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)
 Ö.Y.- A.Y. : Kat.No. 41 ile aynı, ilk iki daire ile tek dış daire arasında beş küçük daire.
- Tarih : 121
 Darph : Vasıt
 Kaynak : Artuk, No. 125.
- Kat.No.43** : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)
 Ö.Y. – A.Y. : Kat.No.42 ile aynı
- Kat.No.44** : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)
 Ö.Y. – A.Y. : Kat.No.41 ile aynı
- Tarih : 121
 Darph : Dimaşk
 Kaynak : Artuk, No. 125.
- Kat.No. 45** : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)
 Ö.Y. : Kat.No.1 ile aynı, sene isna ve ısrin ve mie, ilk iki daire ile tek dış daire beş küçük daire.
- Tarih : 122
 Darph : Vasıt
 Kaynak : Artuk, No.125.
- Kat.No.46** : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)

- Ö.Y. : Kat.No.1 ile aynı, sene selase ve ışrin ve mie
Tarih : 123
Darph : Vasıt
Kaynak : Artuk, No 125.
Kat.No. 47 : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)
Ö.Y – A.Y. : Kat.No . 46 ile aynı
Kat.No. 48 : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)
Ö.Y. – A.Y. : Kat.No. 46 ile aynı
Kat.No.49 : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)
Ö.Y. : Kat.No. 1 ile aynı, sene hamse ve ışrın ve mie
Tarih : 125
Darph : Vasıt
Kaynak : Artuk, No. 123.
Kat.No.50 : Hişam b.Abd el – Melik (H.105 – 125, M. 723 – 742)
Ö.Y. : Kat.No. 1 ile aynı, ilk üç daire ile tek dış daire arasında beş
küçük daire.
Tarih : 125
Darph : Vasıt
Kaynak : Artuk. No. 125.

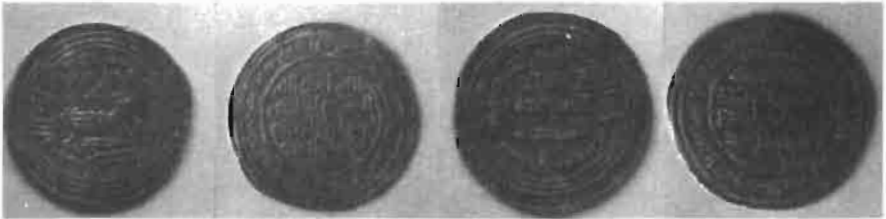
Kat. No. 1

Kat. No. 2

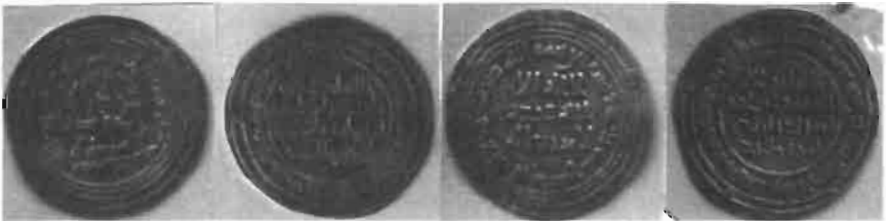
Kat. No. 3

Kat. No. 4

Kat. No. 5

Kat. No. 6

Kat. No. 7

Kat. No. 8

Kat. No. 9

Kat. No. 10

Kat. No. 11

Kat. No. 12

Kat. No. 13

Kat. No. 14

Kat. No. 15

Kat. No. 16

Kat. No. 17

Kat. No. 18

Kat. No. 19

Kat. No. 20

Kat. No. 21

Kat. No. 22

Kat. No. 23

Kat. No. 24

Kat. No. 25

Kat. No. 26

Kat. No. 27

Kat. No. 28

Kat. No. 29

Kat. No. 30

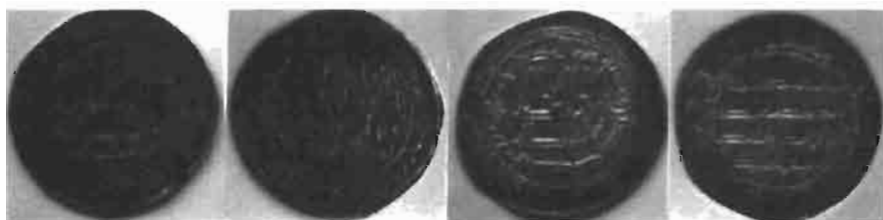
Kat. No. 31

Kat. No. 32

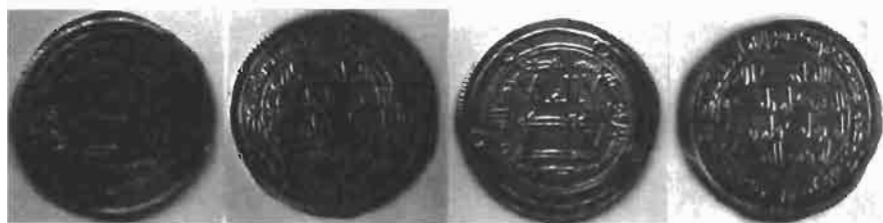
Kat. No. 33

Kat. No. 34

Kat. No. 35

Kat. No. 36

Kat. No. 37

Kat. No. 38

Kat. No. 39

Kat. No. 40

Kat. No. 41

Kat. No. 42

Kat. No. 43

Kat. No. 44

Kat. No. 45

Kat. No. 46

Kat. No. 47

Kat. No. 48

Kat. No. 49

Kat. No. 50